

ЕКОНОМІЧНІ ВАЖЕЛІ ВІДНОВЛЕННЯ ЕФЕКТИВНИХ ФІНАНСОВО – ЕКОНОМІЧНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Доведено, що до ключових економічних важелів відновлення ефективних фінансово – економічних результатів діяльності підприємства слід віднести оптимізацію витрат, цінову політику та фінансову політику підприємства. Сформульовано цілі відновлення ефективних фінансово – економічних результатів діяльності підприємства. Встановлено чинники впливу на ключові економічні важелі відновлення ефективних фінансово – економічних результатів діяльності підприємства. Запропоновано етапи та інструментарій оптимізації витрат; визначено послідовність формування цінової політики як передумови фінансової політики підприємства. Запропоновано логічну послідовність формування фінансової політики та принципи, на яких вона ґрунтується.

Ключові слова: економічні важелі, інструменти економічного характеру, ефективні фінансово – економічні результати діяльності, ключові цілі, оптимізація витрат, цінова політика, фінансова політика.

Постановка проблеми. В сучасних умовах кризи в економіці України проблеми отримання ефективних фінансово – економічних результатів діяльності підприємства потребують вирішення шляхом удосконалення теоретичних та науково – методичних підходів до формування цінової та фінансової політики. Проблема оптимізації витрат на вітчизняних підприємствах також загострилась та обумовлена стрімким падінням обсягів виробництва, втратою ринків збуту, нестабільністю фінансового ринку тощо.

Актуальність роботи обумовлена об'єктивною економічною потребою розробки адаптаційного механізму, що забезпечує швидке реагування внутрішнього середовища підприємства на впливи зовнішнього середовища та ґрунтується на оптимізації витрат, оновленні цінової та фінансової політики підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження економічних важелів, як інструментів економічного характеру, знайшло відображення в наукових роботах А. І. Даниленка, Ж. А. Белец, В. П. Кудряшова, О. Є. Кузьміна, А. М. Дідик, І. В. Мельник. Широке коло завдань щодо оптимізації витрат. Формування цінової та фінансової політики підприємства та методів їх вирішення розглядалися в наукових працях А. Чандлера, Л. О. Коваленко, В. М. Панасюка, В. М. Палія, М. Д. Корінько, В. В. Петрушевської, М. В. Дьяченко, А. М. Поддєрьогіна, М. С. Пущар та ін.

Мета статті. Дослідити ключові економічні важелі як інструменти економічного характеру, сформулювати цілі відновлення

ефективних фінансово – економічних результатів діяльності підприємства та встановити чинники впливу на ключові економічні важелі, запропонувати інструментарій оптимізації витрат, визначити послідовність формування цінової та фінансової політики підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. В “Економічній енциклопедії” економічні важелі трактуються як “засоби та методи управління народним господарством за допомогою фінансово-кредитних інструментів, податків, регулювання цін і використання тарифів, амортизаційної, бюджетної політики тощо” [1, с. 471]. Економічні важелі є невід’ємною частиною господарського механізму підприємства, який являє собою структуровану сукупність взаємопов’язаних елементів, економічних способів, методів, важелів, нормативів, критеріїв, які забезпечують ефективне функціонування та її розвиток в умовах конкретних виробничих відносин, які зумовлені станом організаційно – економічних відносин, що склалися на відповідному етапі розвитку економічної системи суспільства, в основу якого покладено принцип системності [2, с. 27].

Економічними важелями впливу на діяльність підприємств є інструменти економічного характеру, які забезпечують зміну параметрів функціонування підприємства. Інструментами економічного характеру, що сприяють відновленню ефективних фінансово – економічних результатів діяльності підприємства є, перш за все, цінова та фінансова політика підприємства. Застосування економічних важелів спрямоване на стимулю-

вання або гальмування певних процесів, що відбуваються у господарській діяльності підприємства, результатами яких є прибуток або збиток.

Кризові явища, що відбуваються в економіці України протягом останніх трьох років, вимагають реформування господарського механізму підприємств та коригування ключових цілей використання економічних важелів з метою відновлення ефективних фінансово – господарських результатів. До ключових цілей відновлення ефективних фінансово – економічних результатів діяльності слід віднести:

- технічне та фінансове забезпечення економічного розвитку підприємства;
- розробка дієвого механізму виведення підприємства з кризового стану;
- розробка та впровадження інноваційних проектів;
- залучення зовнішніх джерел фінансування з метою збільшення обсягу виробництва та реалізації продукції;
- оптимізація витрат;
- ефективне формування та використання потенціалу підприємства;
- розробка ефективної фінансової політики, що спрямована на зростання фінансової результативності бізнесу;
- підвищення рівня ділової активності;
- організаційні зміни, спрямовані на зростання ринкової вартості підприємства;
- розробка адаптаційного механізму, що забезпечує швидке реагування внутрішнього середовища підприємства на впливи зовнішнього середовища.

Зупинимось більш детально на розумінні ефективності та на ключових, на наш погляд, цілях, від повноти реалізації яких залежить відновлення ефективних фінансово – економічних результатів діяльності підприємства. Поняття “ефективність” та “результативність” досліджуються паралельно. Це зумовлено буквально розумінням “ефективності” (від лат. effectus) як результативності, дієвості, продуктивності. В економічній літературі одні автори ототожнюють ці поняття, інші представляють їх у вигляді взаємозалежних величин (явищ), що забезпечують успішне функціонування підприємств, однак те, що М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі розуміють під результативністю, П. Друкер поділяє на дві складові: ефективність та результативність.

У праці Д. Хана викладено кардинально протилежну думку, яку можна пояснити не тільки різними поглядами вчених, а й дуалістичним підходом до перекладу слів.

Однією з вимог до розуміння ефективних фінансово – економічних результатів діяльності підприємства, що характеризує успіх підприємства, є можливість їх кількісного виміру. Правильність вибору мети – ефективність, за П. Друкером, можна визначити шляхом аналізу результатів, що відповідають меті й отримані з мінімальними витратами та помилками. Таким чином, поняття “ефективний”, “результативний” можуть бути об’єднані при вирішенні проблеми відновлення успішності роботи підприємства.

Економічна криза в державі, яка спостерігається сьогодні, виявляється в перенакопиченні застарілого виробничого капіталу, зростанні безробіття, недозавантаженості виробничих потужностей, перенакопиченні грошового капіталу та його відтоку із банківської сфери, збільшенню кількості не вкладених у виробництво грошей за рахунок психологічного відтоку депозитних вкладів й соціальної недовіри громадян до діяльності банків. Як результат – різке зниження інвестиційної діяльності та відсутність у підприємств оборотних коштів. Підсумковий результат економічної кризи – зростання виробничих витрат, падіння цін, прибутків, зниження заробітної плати, пониження життєвого рівня населення [3, с. 95]. В таких умовах отримання ефективних фінансово – економічних результатів, тобто прибутку, практично не можливо. Ефективними фінансово – економічними результатами (далі ЕФЕРД) ми вважаємо такий обсяг прибутку, який є достатнім для простого самовідтворення та розширеного відтворення. Таким чином, ЕФЕРД – це прибуток, що сформований в результаті здійснення господарської діяльності підприємства, який забезпечує фінансові можливості підприємства щодо фінансування простого та розширеного відтворення, задоволення потреб власників підприємства та зростання ринкової вартості бізнесу.

В умовах тривалої та стійкої кризи економіки України в цілому та у промисловості зокрема, на перший план висувається мета розробки адаптаційного механізму, що забезпечує швидке реагування внутрішнього середовища підприємства на впливи зовнішнього середовища. Ключовими економічними важелями впливу на процеси відновлення

ефективних фінансово – економічних результатів діяльності підприємства в адаптаційному механізмі є оптимізація витрат, ці-

нова політика та фінансова політика підприємства (рис. 1).

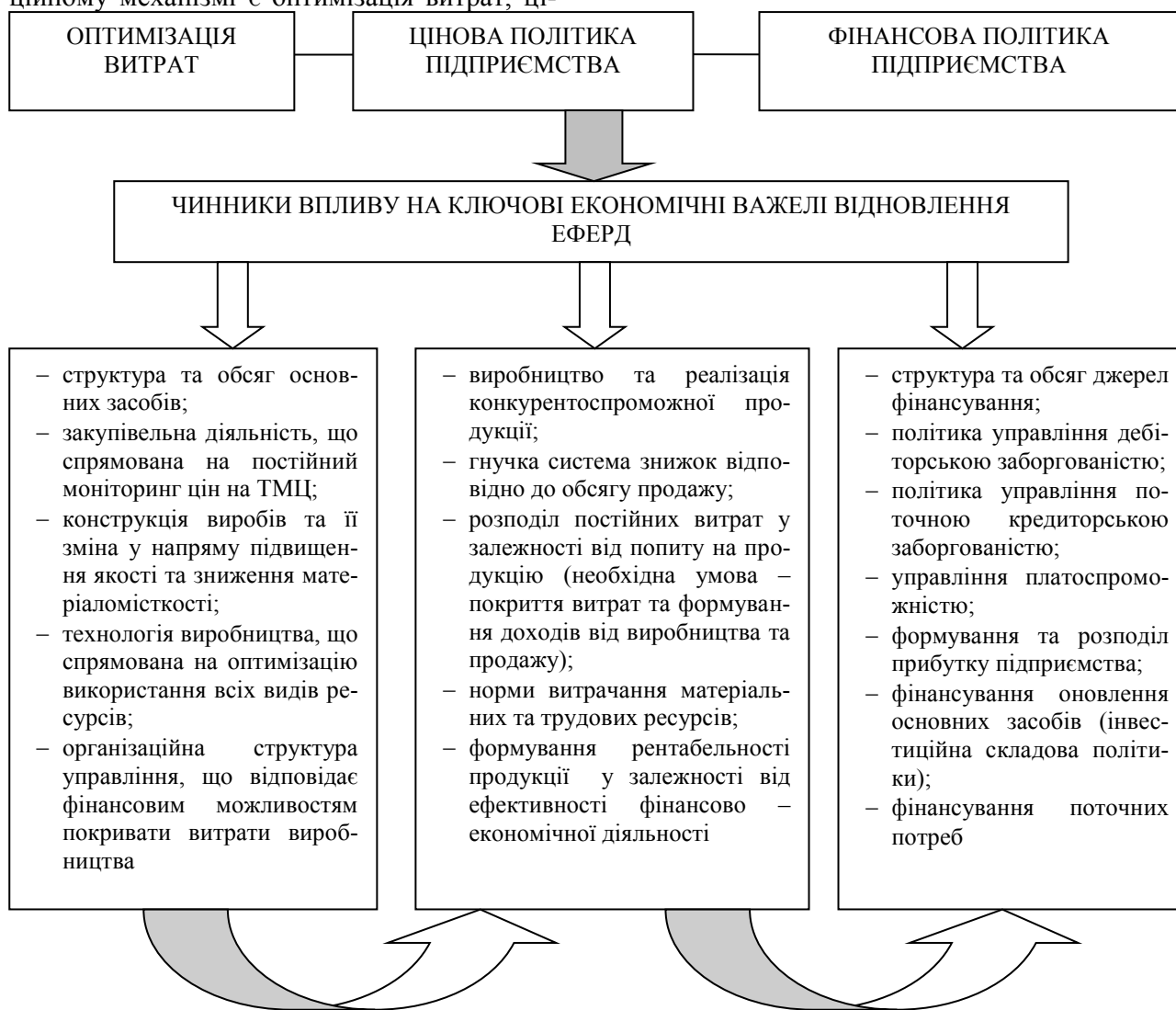

Рис. 1. Ключові економічні важелі впливу на процеси відновлення ефективних фінансово – економічних результатів діяльності підприємства

Джерело: розроблено автором

Оптимізація витрат підприємства досягається, перш за все, шляхом організації процесу планування витрат, до якого належать етапи формування собівартості: формування прямих витрат та загальновиробничих витрат на рівні виробничих підрозділів та на рівні підприємства в цілому; формування постійних витрат невикористаного характеру. Сукупні витрати формують собівартість по підприємству в цілому, що надає змогу визначитись з нормою рентабельності та ціновою політикою. Тобто, науковим завданням оптимізації витрат є визначення шляхів оптимізації собівартості продукції шляхом її дослідження з використанням методики факторного аналізу та економічного

моделювання. Використання інструментарію факторного аналізу необхідне для:

- визначення резервів зниження собівартості продукції за статтями калькуляції;
- дослідження структури, складу та динаміки змінних та постійних витрат;
- дослідження динаміки зміни статей калькуляції та вибору низки факторів для побудови економіко-математичної моделі;
- моделювання собівартості продукції;
- формування висновків та оцінки можливих ризиків, пов'язаних з реалізацією даної моделі.

Наступним етапом оптимізації витрат є удосконалення організації виробництва та

праці за такими напрямками: зміни в організації управління виробництвом; зміни в умовах матеріально-технічного забезпечення; усунення зайвих витрат та збитків.

Зміни в організації управління виробництвом визначаються на основі економічно обґрунтованих заходів: укрупнення цехів, впровадження (за умов зниження обсягу виробництва) безцехової структури управління, автоматизація систем управління та інженерної праці, поєднання та усунення зайвих функцій.

Зміни в умовах матеріально-технічного забезпечення досягаються за рахунок раціоналізації складського господарства та оптимізації руху потоків ТМЦ, логістики постачання ТМЦ, надійності постачальників тощо.

Усунення зайвих витрат та збитків, які не є необхідними в умовах удосконаленої організації виробничого процесу, є важливим напрямом зниження витрат та полягають у реалізації непрофільних активів, передавання в оренду зайвих приміщень виробничого та невиробничого характеру, завантаження вільних виробничих потужностей додатковими виробництвами, скорочення штату працівників, що не мають безпосереднього відношення до процесу виробництва, є обслуговуваними та їх утримання веде до зростання постійних витрат невиробничого характеру.

Отже, на нашу думку, з метою оптимізації витрат перш за все доцільно врахувати галузеві особливості діяльності підприємства, деталізувати статті витрат, суттєвий вплив на які позитивно позначиться на ефективності та віддачі. При цьому слід пам'ятати, що зниження витрат не є гарантією більш ефективної діяльності підприємства, тобто витрати слід не мінімізувати, а оптимізувати.

Наступним економічним важелем відновлення ефективних фінансово – економічних результатів діяльності підприємства є цінова політика. Моделювання цінової політики, спрямованої на відновлення ефективних фінансово – економічних результатів діяльності підприємства повинно здійснюватись в такій послідовності:

– коригування мети підприємства в часовому періоді, в якому формуються ціни;

поряд з максимізацією прибутку, враховуючи діючі обставини, цінова політика може бути зведена до забезпечення виживаності, завоювання лідерства на певних сегментах ринку, збільшення частки ринку, збільшення обсягу продажів і т.д.;

– з'ясування характеру ринку в періоді моделювання цінової політики з метою визначення кількості та розміру підприємств – конкурентів, з'ясування переваг конкурентів у залежності від виду конкуренції (вільна, монополістична, олігополія);

– дослідження змін у купівельному попиті, зокрема, оцінка платоспроможності потенційних покупців;

– дослідження цін на стратегічні (з найбільшим обсягом продажу та найбільш рентабельні) види продукції підприємства на існуючому та потенційному ринках;

– встановлення рівня сукупних витрат та функціональної залежності від обсягу виробництва та реалізації продукції.

Цінова політика (рис.1) є передумовою формування фінансової політики підприємства. У залежності від вибору підходу до формування цінової політики, підприємство формує фінансову політику, яка ґрунтується на розумінні джерел фінансування поточної діяльності, джерел інвестування, що спрямовано на досягнення короткострокових та довгострокових цілей підприємства.

Реалізація фінансової політики відбувається за допомогою фінансового механізму, який є складною системою впливу на різні аспекти фінансової діяльності підприємства. В даному випадку фінансова діяльність розглядається в широкому сенсі та являє собою господарську діяльність підприємства, що безумовно супроводжується рухом фінансових ресурсів. Для фінансування своєї діяльності підприємство потребує достатнього обсягу фінансування, яке залежить від періоду обігу активів та відповідних пасивів. Залучення того чи іншого джерела фінансування пов'язане з витратами зі сплати процентів за користування цими джерелами. В оптимальному варіанті передбачається, що обігові кошти підприємства поповнюються за рахунок довгострокових джерел фінансування, але в сучасній економіці у більшості випадків поповнення недостатнього обсягу обігових коштів здійснюється за рахунок короткострокових кредитів або коротко-

строкової кредиторської заборгованості. Такий вид фінансування поточної діяльності супроводжується додатковими втратами та потребує коригування цінової політики при формуванні фінансової політики.

Стрижневою метою розробки фінансової політики будь-якого підприємства є створення раціональної системи управління фінансовими ресурсами, спрямованої на забезпечення стратегічних і тактичних завдань її діяльності. Ці завдання індивідуальні для кожного підприємства (наприклад, досягнення оптимальної фінансової стійкості і платоспроможності, рентабельності активів і власного капіталу та ін.).

В сучасних умовах для багатьох підприємств характерна оперативна форма управління фінансами, тобто управлінські рішення є реакцією на поточні проблеми. Така форма управління фінансами часто викликає суперечності між внутрішніми інтересами організації та її партнерів. Тому актуальним є наукове завдання переходу до управління фінансами на основі контролінгу фінансового стану, постановки та оперативного коригування стратегічних цілей діяльності підприємства, адекватних ринковим умовам, і пошуку шляхів їх досягнення в межах прийнятої фінансової політики.

Тобто фінансова політика, що спрямована на відновлення ефективних фінансово – економічних результатів діяльності підприємства повинна формуватися в такій послідовності:

– визначення напрямів використання фінансових ресурсів на поточний період і на перспективу (з урахуванням перспектив розвитку виробничої та комерційної діяльності);

– розробка дієвого механізму врахування макроекономічних чинників впливу на господарську діяльність підприємства (система оподаткування, система банківського кредитування, тарифна система, облікова політика підприємства, що ґрунтується на діючому законодавстві);

– розробка внутрішньогосподарської системи контролінгу, тобто практичних дій, спрямованих на досягнення поставленої мети.

За умов реалізації ефективної фінансової політики вирішуються такі завдання, як максимізація прибутку; оптимізація структури капіталу; забезпечення фінансової стійкості; досягнення фінансової прозорості (як

передумова залучення інвестиційних ресурсів). На наш погляд, до основних принципів побудови фінансової політики слід віднести:

– принцип цілеспрямованості (досягнення окреслених цілей);

– принцип пріоритетності (виділення обмеженого обсягу завдань, що відповідають окресленим цілям);

– принцип комплексності (побудова та коригування складових систем контролінгу та моніторингу);

– принцип адаптації (у напрямку посилення стабілізаційного ефекту з метою відновлення ефективних фінансово – економічних результатів діяльності);

– принцип ефективності (забезпечення процесу виходу з кризи та мінімізація прояву кризових явищ).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Успішне функціонування вітчизняних підприємств забезпечується шляхом розробки адаптаційного механізму, що забезпечує швидке реагування внутрішнього середовища підприємства на впливи зовнішнього середовища. За результатами дослідження можна резюмувати, що ключовими економічними важелями впливу на процеси відновлення ефективних фінансово – економічних результатів діяльності підприємства в адаптаційному механізмі є оптимізація витрат, цінова політика та фінансова політика підприємства. Обґрунтовано, що за рахунок оптимізації витрат можливе моделювання цінової політики у напрямку відновлення ЕФЕРД. Ґрунтуючись на принципах побудови фінансової політики підприємства, у подальших дослідженнях доцільно розробити інструментарій кількісного оцінювання впливу чинників на цінову та фінансову політику підприємства.

Література

1. Економічна енциклопедія: [у трьох томах]. – Т.1. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.
2. Метеленко Н. Г. Внутрішній господарський механізм ефективного функціонування промислових підприємств: теорія, практика, перспективи: монографія / Н. Г. Метеленко. – Запоріжжя, КПУ, 2010. – 480 с.
3. Теорія проектування великих самодерованих соціально – економічних систем: наук. – концепт. альм. у 5 томах. – Д.: Моноліт, 2013. – Том. 3: системність на полі

невизначеності у складних саморегулюючих соціально – економічних системах: монографія / В.А. Ткаченко, Б.І. Холод, В.М. Клочко, К.В. Кухтін, Є.В. Козлов; за наук. ред. д.е.н., академіка АЕН України, проф. В.А. Ткаченко. – 244 с.

References

1. Economic Encyclopedia in 3 volumes (2000).. Volume 1. Kyiv: “Academy” Publishing Center, 864.

2. *Metelenko, N. G.* (2010). Internal economic mechanism of effective functioning of industrial enterprises: theory, practice, prospects. Monograph. Zaporizhzhya: KPU, 480.

3. *Tkachenko, V.A. & Kholod, B. I. & Klochko, V. M. & Kuhtin, K. V. & Kozlov Y. V* (2013). under the scientific editorship professor V.A. Tkachenko. The theory of designing large self-directed socio-economic systems: scientific - conceptual almanac in 5 volumes. Monograph. Volume 3: Systemicity on the field of uncertainty in complex self – regulating socio – economic systems. Dnipropetrovsk: Monolith, 244.

Оглоблина В.А.

Экономические рычаги восстановления эффективных финансово – экономических показателей деятельности предприятия

Доказано, что к ключевым экономическим рычагам восстановления эффективных финансово – экономических показателей деятельности предприятия необходимо отнести оптимизацию расходов, ценовую политику и финансовую политику предприятия. Сформулированы цели восстановления эффективных финансово – экономических результатов деятельности предприятия. Установлены факторы влияния на ключевые экономические рычаги восстановления эффективных финансово – экономических показателей деятельности предприятия. Предложены этапы и инструментарий оптимизации расходов, определена последовательность формирования ценовой политики как предпосылки финансовой политики предприятия. Предложена логическая последовательность формирования финансовой политики и принципы, на которых она основывается.

Ключевые слова: экономические рычаги, инструменты экономического характера, эффективные финансово – экономические результаты деятельности, ключевые цели, оптимизация расходов, ценовая политика, финансовая политика.

Ogloblina V.

Economic levers of restoration of effective financial and economic indicators of activity of the enterprise

It has been proved that optimization of expenses, pricing policy and financial policy of the enterprise should be attributed to the key economic levers for the restoration of effective financial and economic performance of the enterprise. The goals of restoration of effective financial and economic results of the enterprise activity has been formulated. Factors of influence on key economic levers of restoration of effective financial and economic indicators of enterprise activity has been established. Stages and tools for cost optimization has been proposed, the sequence of pricing is defined as a prerequisite for the company's financial policy. The logical sequence of the formation of financial policy and the principles on which it is based has been proposed.

Keywords: economic levers, economic instruments, effective financial and economic performance, key objectives, cost optimization, pricing policy, financial policy

Рецензент: Метеленко Н. Г. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри «Фінанси, банківська справа та страхування» Запорізької державної інженерної академії, м. Запоріжжя, Україна.

Reviewer: Metelenko N. – Professor, Ph.D. in Economics, Head of Finance, Banking and Insurance Department Zaporizhzhya State Ingeeneering Academy Zaporizhzhya, Ukraine.
e-mail: Natalya381508@rambler.ru

*Стаття подана
17.06.2017 р.*